

יחודו של "חנוכה".

[שיחה 2 לחנוכה – נכתב ע"י הרב משה צוריאלי, מתוך ספרו אוצרות התורה, כרך ב' בחלק "מועדים".
הבהרה. בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה]

הרמב"ם מסיים הלכות חנוכה בדברים נלהבים: "מצות נר חנוכה, מצוה חביבה היא עד מאד! וצריך אדם להזהר בה, כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח האל, והודיה לו על הנסים שעשה לנו".

• אבל צע"ג. הרי היו לנו נסים יותר גדולים ביציאת מצרים, ולא הכביר הרמב"ם מלים כאלו בענין פסח, שבועות, סוכות. ואפילו לגבי נס פורים, בו ניצלנו כולנו ממוות לחיים, אין הרמב"ם כותב דברי התעוררות כאלו. ובכן, מה הענין המיוחד שבחנוכה?

• ועוד, לא די שאין לנו איזו מגילה בתנ"ך כתובה אודותיו, אלא אף בתורה שבע"פ היא כמעט ולא מוזכרת במשניות כי אם דרך אגב, כלאחר יד, בעניני נזיקין (ב"ק סב:). לעומת זאת, הפליגו חז"ל בקביעתם: "אם כל המועדים יהיו בטלים, חנוכה ופורים לא נבטלים" (ירוש' תענית פ"ב ה"יב).
מה הענין?

מהר"ל העמיק לחקור, ומצא כי:

- "גלות בבל" מסמלת ההשתלטות עלינו ע"י הטמאים בעניני נפש. (שאיפה לאימפריה והשתלטות).
- "גלות מדי ופרס" מסמלת השתלטותם בעניני הגוף ותאוותיו. (משתאות לראווה).
- "גלות יון" מסמלת התרוממות החכמה האנושית, הבאה לבלוע ולכלות את החכמה האלוהית. (י"ר מצוה" דף יא).

זאת אומרת, פילוסופיה של אתונה "יפיפיותו של יפת", באה לבטא שהאדם יכוליכול להעמיד מוסר אנושי מעולה, גם מבלעדי שום קודש (ע"ע ויכוח בזה בבכורות ח:). והרי לכאורה יש להם: סדר, משטר, משמעת, הסתפקות במועט, תרבות נאורה ועוד ערכים שבאו לביטוי בסיפורת־הנכרית של התקופה ההיא.

אבל תשובתו של עם ישראל היא: מוסר ושאר ערכי יסוד ובלי ההכרה במציאות האלהים, לא יגיני ולא ישמרו על האדם מן יצריו השפלים. צא וראה מן העקרון היווני "כל כלה הנשאת תבעל להגמון תחילה" (כתובות ג:). צא וראה את היחס של אדונים גוים לעבדיהם, את עריצות שליטיהם וכו'. הדבר מזכיר טענתו של אבימלך המתורבת נגד אברהם אבינו: "מה ראית כי עשית את הדבר הזה?" (והרי אין אנו מופקרים כמו במצרים, אלא אנו מדינת חוק, אז למה שיקרת 'אחותי היא'?). ענה לו אברהם: "כי אמרתי, רק אין יראת אלהים במקום הזה" (בראשית כ, יא). כתב הנצי"ב: "דמי שאין בו יראת אלהים אינו יכול להתגבר על יצרו המכריע את דעת האדם" ("העמק דבר", שם). כלומר, כל החוקים הנחקקים לא יועילו נגד זרמי־נפש עזים של תאוה או אכזריות או רכושנות.

אנו עדים היום שוב ושוב לביסוס טענתנו היהודית נגד "המוסר החילוני".

1. בזמננו יש גם מהרופאים שהם חילונים, שמלכתחילה קבלו על עצמם משימה־נעלה לרפאות את החולים, ובכל זאת ערכו "שביתה" (ועי"ז? מתו בלי ספק כמה וכמה אנשים, שלא קבלו טיפול נאות) – הכל בשביל "בצע כסף". ומה פלא באכזריות זו. הרי מי כמותם היודעים שעישון סיגריות עלול לקצר חיי אדם, ובכל זאת ידוע כי רבים מהם מורגלים מאד בעישון. פשט הדבר, כי כאשר אין משמעת לחוק־עליון, יצר הרע נהיה בעל הבית על האדם.

2. עוד עדות חיה לפשיטות רגל של המוסר החילוני תשמש ג"כ מפלגת המשטרים הקומוניסטים. מי כמוהם שהטיפו לשוויון, לחיזוק הפרולטרית (=מעמד הפועלים). והיום הם במצוקת חוסר מזון ועל סף התפוררות מדינית, מתוך שוד ועושק שנהגו שליטיהם באוצרות הציבור.
3. ידוע ומפורסם בין מחנכים ואישי ציבור בכל מדינות העולם, שהנוער "מתפרק" מן עקרונות יסוד של דאגה לזולת, של איפוק וריסון, מן שליטת השכל על דחפי הרגשות.

כמה חלומות חלמו בעת התעוררות "ההשכלה" מלפני מאתיים שנה, שהאנושיות היא על סף עלייה מרוממת. והנה באו ימים חשוכים וקודרים יותר ויותר: מלחמות בשיטות יעילות ביותר להרגהמוני, מלחמה כימית ובקטריולוגית וכיו"ב; פשה האומללות ומסכנות בחיי הפרט, במשפחות השבורות; יחסי אנוש בין איש לשכנו במטרופולין של עידננו, הגיעו לשפל קשה שלא היה כדוגמתו ב"עיריה הקטנה" של המאה הקודמת, אז היתה רמת החיים ירודה, אבל בפחות לחץ נפשי.

חנוכה באה להזכיר לנו את ה"אור". אותו שמן אגור בתוך הזית, שאינו נראה כלפי חוץ אא"כ ע"י כתישה ויסורין (מדרש שהשי"ר א' עה"כ לריח שמניד'), הוא הוא המאיר את החושך.

מפרש אדמו"ר מלובלין (י"פרי צדיק", עמ' 145, חנוכה, ד) "העדר השגת אורו ית', זהו עיקר החושך בלשון הכתוב. והכסיל בחושך הולך" (קהלת ב, יד) 'ורשעים בחושך ידמו' (שמו"א ב, ט) ועל זה אמרו 'כי אשב בחושך, ה' אור לי' (מזכ"ה ז, ח). כי התורה נקראת אור: 'נר לרגלי דברך ואור לנתיבותי' (תהלים קיט, קה) 'העם ההולכים בחושך ראו אור גדולי' (ישעיה ט, א). וכמאמר חז"ל על 'ליהודים היתה אורה, אורה זו תורה'". (מגילה טז:).

כידוע, בית שמאי הורה שמספר נרות חנוכה צריך להיות "פוחת והולך" (שבת כא:). ובספר "פרי צדיק" הנ"ל (עמ' 143, חנוכה, סוף ב') מבאר בכך המאמר בסנהדרין (צט). "אימת אתי משיח? א"ל לכו חפו להו חשוכא להנך אינשי כדכתיב 'כי הנה החושך יכסה ארץ וערפל לאומים, ועליך (=ישראל) יזרח ה' וכבודו עליך יראה'" (ישעיה ס, ב). והכוונה, שהמושגים האליליים, הרעיונות הנבובים הנפוצים בין אומות תבל, ילכו וייעדרו. חושך הוא לשון חוסך, מניעה ושליכה. ולעומת זאת, ילכו ויתעצמו בעולם לקחי ישראל, כדעת בית הלל המוסיף והולך. (וזהו ג"כ הרעיון הבסיסי של פרי חגסוכות ההולכים ומתמעטים, כדי להזריח ולהאדיר את החיוביות של דבקות ישראל בה', בלי אותה הכפירה של "המתחכמים". (ע"ע רמב"ן על ויקרא טז סוף פסוק ח, "המתחכמים בטבע הנמשכים אחר היווני", המאמינים רק במוחשי).

תקופה הזאת במעגל-השנה – היא תחילת הצמצום של הלילות, ותחילת הארכת היום. ידוע ששנת חמה היא קבועה והתאריכים שלה אינם זזים מהתקופות הקבועות. אורך היום ואורך הלילה נשארים קבועים כל שנה ושנה בתאריכים זהים. (יש סיבה רוחנית מדוע אין בני ישראל משתמשים בתאריכים הלועזיים של שנת חמה. זאת כדי שנקבע בדעתנו שבני ישראל קובעים את קדושת הזמנים, כמ"ש בירושלמי ר"ה א/ג מתי יחול ראש השנה, וע"ע שיחה חמישית של חנוכה). והנה 21 למרס וכן 21 לספטמבר, בהם היום והלילה הם שווים באורכם. אבל 21 ביוני הוא היום הארוך ביותר. 21 בדצמבר אז הלילה הארוכה ביותר. **בעת בריאת העולם, חל 21 בספטמבר ב"כה אלול** (יום ראשון של מעשה בראשית). שלושה חדשים אח"כ חל בכ"ה כסלו, תחילת חנוכה ("נר מצוה", דף כג) מני"א הלילה הארוכה מתקצרת ובאה, ואור היום מתארך. כלומר, "חושך" של יון ידָּחָה, ואור התורה יתגבר.

וכל זה דוקא ע"י תורה שבעל-פה, חכמת ישראל הנוצרת בקדושה של יגיעתם ועמלם בלימוד תורה (בכח "מהדרין מן המהדרין", לחפש שמן טהור למרות ש"טומאה דחווה בציבור" – ומן הדין הם לא היו צריכים להחמיר). ולכן אין נס זה רשום בספר, כי היא מבחינת תורה שבעל פה.

ואף כאשר רבי השתמש ב"עת לעשות" לכתוב תורה שבע"פ שמא תשכח, הוא התחמק מהזכרת חנוכה במשניות. אור של חנוכה הינהו מדי גדול מלהצטמצם באותיות מוגבלות. הוא מושג רעיוני, תפישה לבבית.

חנוכה באה לנו בעיצומו של חורף, כאשר הפריחה בשדות כמו־נרדמת, כאשר שלטון הגוים מפוצץ בעולם האנושי ברעם כביר ומהומה מבוהלת. אבל כוסית קטנטנה של שמן דוחה את החושך; בהתמסרות לרעיון האלהי, בהכרזת כרוז ש"המוסר החילוני" לא יצליח ולא יתן פרי. כדברי רבי יהודה הלוי, לחכמת יון יש רק פרחים יפים, ולא פרי.

טוב אמר הרמב"ם המצוה "חביבה עד מאד". יפה אמרו חז"ל שמועד זה לא יתבטל לעולמים. הבה נתבונן.